

Spuścizna
Leon Żebrowski

(1907 – ?)
[1941 – 1993]

I - 91

Rapperswil 2022

Wstęp do inwentarza:

I Dzieje ustrojowe twórcy zespołu:

Leon Żebrowski urodził się 10 VII 1903 r. w Wilnie. Był absolwentem wileńskiego Instytutu Nauk Handlowo-Gospodarczych. Pracował jako urzędnik kolejowy, a potem pocztowy. Zasadniczą służbę wojskową odbył w 1. Pułku Łączności w Zgierzu. Gdy wybuchła II Wojna Światowa, został zmobilizowany i skierowany do 3. Dywizji Artylerii Przeciwlotniczej. Po krótkich walkach kampanii wrześniowej mających miejsce na Litwie, Żebrowski został tam internowany. Z pomocą kolegów z wojska w styczniu 1940 r. uciekł z litewskiego obozu do Francji. Tam wstąpił, jako łącznościowiec, do formowanej przez gen. Duchą 1. Dywizji Grenadierów. Wiosną 1940 r. brał udział w walkach w rejonach Lagarde-Moussey , nad kanałem Marna-Ren, wokół Dieuze, a co nagrodzono go Krzyżem Walecznych. W wyniku kapitulacji Francji, 1. Dywizja Grenadierów została otoczona przez Niemców, a następnie przez nich rozbrojona. Żebrowskiemu udało się uciec z konwoju prowadzonego przez Wehrmacht w miejscowości Saint-Die. Znalazł tam pomoc u życzliwych francuzów, od których otrzymał także cywilne ubranie. Stamtąd wyruszył 21 VI 1940 r. w stronę granicy szwajcarskiej. Pokonał pieszo 150 km w ciągu 5 dni. W tym samym czasie do Szwajcarii internowano także żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszonych dowodzonych przez gen. Prugara-Ketlinga. Żebrowski został ujęty przez Straż Graniczną, a następnie wraz z żołnierzami 2. Dywizji Strzelców Pieszonych umieszczony w obozie internowania w Dürrenroth Ct. Bern. Po kilkudniowym pobycie przeniesiono go do obozu w Bürnen An Aare. Wraz z żołnierzami zatrudniono go do prac przy budowach baraków i osuszaniu bagnistego terenu. Żebrowskiemu udało się uzyskać paszport litewski na podstawie którego zwrócił się do władz obozu Bürnen o przeniesienie z obozu internowania do obozu dla emigrantów, by stamtąd móc udać się do któregoś z krajów neutralnych, nieangażowanych w wojnę. Zamiast tego został umieszczony w więzieniu karnym w Witzwil. Po jego usilnych protestach został przeniesiony do więzienia o lżejszym rygorze. Dopiero dzięki interwencji polskiego poselstwa w Bernie został, po

8 miesiącach, przetransportowany do Obozu dla emigrantów w Vouvry. Przebywał tam tylko dwa miesiące, a następnie ponownie trafił do obozu internowania Muri w kantonie Argau. Kolejna interwencja polskiego poselstwa pozwoliła na umieszczenie Żebrowskiego w marcu 1942 r. w obozie dla emigrantów w Locarno. Dzięki pomocy ówczesnego konsula Brazylii w Genewie, będącego przychylnym sprawie polskiej, udało się Żebrowskiemu uzyskać brazylijską wizę. Tym sposobem opuścił on Szwajcarię w lipcu 1942 r, by przez Francję udać się do Hiszpanii, a stamtąd wypłynąć na wody Oceanu Atlantyckiego. W Ameryce Północnej i Południowej przeprowadził akcję werbunkową do oddziałów polskiej armii w Anglii. W lutym 1943 r. zdał relację z wyprawy gen. Maczkowi i został wcielony do 1. Dywizji Pancерnej – najpierw do 10. Pułku Strzelców Konnych, a potem do 1. Pułku Artylerii Przeciwpancernej. W sierpniu 1944 r. znalazł się na pierwszym froncie i wziął udział w bitwach pod Chambois i Falaise. Brał także udział w wyzwolaniu z rąk III Rzeszy miast: belgijskiej Gandawy i holenderskiej Bredy, za co wraz z innymi żołnierzami korpusu gen. Maczka, przydzielono mu honorowe obywatelstwo tychże miast. Ostatnim z sukcesów korpusu gen. Maczka, przed kapitulacją III Rzeszy, było wyzwolenie z obozów w Niederlangen i Oberlangen 1700 polskich kobiet – żołnierzy AK. Żebrowskiego do Polski powrócił w 1948 r. i osiadł w Gdańsku, gdzie zaangażował się w prace nad powojenną odbudową miasta¹.

II Dzieje zespołu

Niewielki zespół archiwalny, który jest spuścizną Leona Żebrowskiego trafił do Muzeum Polskiego w Rapperswilu prawdopodobnie w latach 90. XX wieku. Materiały mają postać kserokopii, nie jest znana lokalizacja ani dzieje oryginałów. W 2020 r. materiały po Żebrowskim włączono do zbioru 2 DSP. W 2022 r. postanowiono wyłączyć jednostkę ze zbioru i nadać jej status samodzielnej spuścizny.

III Charakterystyka archiwalna zespołu:

Zespół archiwalny jest spuścizną po Leonie Żebrowskim. Zawiera wyłącznie kserokopie materiałów archiwalnych. Jako datację poszczególnych jednostek oraz całego zespołu przyjmuje się lata

¹Kuczyński, J. M., *Po drodze była wyspa Trynidad...*, Dziennik Bałtycki, nr 196, Gdańsk 1976.

z których pochodzą oryginały skopiowanych materiałów. W całej spuściznie jednostka będąca kopią najstarszego materiału datowana jest na 1941 r., natomiast najnowsza na 1993 r. Spuścizna ma charakter szczątkowy – jest niewielkich rozmiarów. Materiały przyporządkowano do 7 jednostek inwentarzowych, stanowiących wspólnie jedną jednostkę fizyczną. W spuściznie znajdują się kopie dokumentacji aktowej, druków ulotnych, legitymacji wojskowych oraz fotografii. Względem formy zewnętrznej kserokopie materiałów przedstawiają maszynopisy, druki. Zaledwie dwie strony mają postać oryginałów – korespondencja osób trzecich: rękopis oraz opis medalu: maszynopis. Stan fizyczny materiałów jest dobry. Językiem dokumentów jest: angielski, francuski, holenderski, niemiecki oraz polski. Poza niniejszym inwentarzem nie znane są inne pomoce archiwalne dot. spuścizny Żebrowskiego. Materiałów nie digitalizowano. Spuścizna jest udostępniana w drodze kwerendy użytkownikom Archiwum Muzeum Polskiego. Zespół pozostaje otwarty w razie uzyskania kolejnych dopływów materiałów dotyczących Leona Żebrowskiego.

IV Zawartość zespołu archiwalnego:

Zawartość spuścizny stanowią kopie dokumentacji aktowej oraz fotograficznej. Kopie fotografii to kilka zdjęć wraz z opisami odbite na jednym arkuszu strony. Ponadto spuścizna zawiera trzy własnoręcznie skomponowane pamiątki po dowódcach Żebrowskiego, utworzone techniką kolażu – na kartkach bądź tekturze znajdują się wklejone fotografie, fragmenty maszynowych opisów oraz elementy ozdobne, takie jak naszywki do mundurów i sznurki. Do spuścizny załączono także obiekt – Medal Srebrnego Krzyża Zasługi wraz z maszynowym opisem odznaczenia w języku francuskim.

V Analiza metod porządkowania:

Spuściznę opracowano w podobny sposób jak wcześniejsze opracowane w Archiwum Muzeum Polskiego w Rapperswilu niewielkie spuścizny pozostałe po żołnierzach. Do osobnych jednostek inwentarzowych wydzielono legitymacje, dyplomy dot. odznaczeń i awansów wojskowych, materiały ulotne, korespondencje, obiekty. Wycinki prasowe umieszczono w jednej jednostce inwentarzowej z fotografiami, gdyż one jako kserokopie, przybrały wygląd strony fotoreportażu. Uczyniło to

je technicznie bliższe materiałom prasowym niż typowemu zbiorowi fotograficznemu, w rozumieniu oryginalnych fotografii.

Materiały wcześniej stanowiły jedną jednostkę przyporządkowaną do zbioru 2. DSP. W Związku z tym, że Żebrowski nie był żołnierzem 2. DSP, lecz innych jednostek wojskowych, a do szwajcarskich obozów internowania trafił tylko poprzez splot wydarzeń, postanowiono nadać tym materiałom postać osobnej spuścizny. Powiązanie Żebrowskiego z obozami internowania żołnierzy 2. DSP znajduje stosowne odzwierciedlenie w aneksie do inwentarza zbioru 2. DSP.

Inwentarz ze wstępem sporządzono: 29-08-2022
autor: Daniel Guzman

Inwentarz – Spuścizna Leona Żebrowskiego

1.	Legitymacje	
Legitymacja kombatancka, legitymacja członkostwa w związku kół 1 Dywizji Pancерnej		
[1990, 1992]	dok. aktowa; luźne	kserokopie
dobry	franc., pol.	2 k.

2.	Dyplomy, awanse i odznaczenia wojskowe	
Certyfikat odznaczenia Polskim Krzyżem Walecznych, Srebnym Krzyżem Zasługi i Francuskim Krzyżem Wojny, dyplom zasługi za wyzwolenie Bredy, legitymacja odznaczonego Krzyżem Walecznych, legitymacja odznaczenia Medalem Wojska, dyplom mianowania kapitanem, nadanie Krzyża Zasługi, przyznanie Krzyża Oficerskiego Orderu Odrodzenia Polski, nadanie Krzyża za Wolność i Niepodległość, legitymacja uprawniająca do noszenia odznaczeń wojskowych		
[1941, 1944, 1947, 1988]	dok. aktowa; luźne	kserokopie
dobry	franc., niderl., pol..	12 k.

3.	Zaproszenia i wizytówki	
Zaproszenie na przysięgę żołnierską, Piotr Zaleski – wizytówka, Jan Modzelewski - wizytówka		
[1992, ?]	mat. ulotne, luźne	kserokopie
dobry	pol.	3 k.

4.	Korespondencja	
Korespondencja z Polizeiabteilung, Januszem Morkowskim. Korespondencja osób trzecich: Anny Fürst do Janusza Morkowskiego		
[1942, 1992-1993]	dok. aktowa; luźne	kserokopie, rkp
dobry	niem., pol.	5 k.

5.	Wycinki fotograficzne i prasowe	
Kopie fotografii z Normandii, kopie fotografii z uroczystości na Westerplatte, artykuł <i>Po drodze była wyspa Trynidad...</i> , Dziennik Bałtycki Gdańsk nr 196, 28-29 VIII 1976; nota L. Żebrowskiego do uzupełnienia artykułu <i>Po drodze była wyspa Trynidad...</i> ; artykuł <i>Nach dem Muster von Konzentrationslagern</i> , Tages-Anzeiger, 16 IV 1989		
[1944, 1976, 1989-1991]	dok. aktowa; luźne	kserokopie

dobry	franc., niem., pol.	5 k.

6.	Pamiętki po dowódcach	
Kolaże przedstawiające gen. Bronisława Ducha oraz gen. Stanisława Maczka		
1993	dok. fotograficzna	fot., mps
dobry	ang., pol.	3 k.
Kolaże zawierają fotografie, fragmenty maszynopisów z opisami do fotografii oraz naszywki wojskowe i sznurki jako elementy ozdobne.		

7.	Medal	
Srebrny Krzyż Zasługi		
1945	obiekt	mps
dobry	franc.	1 szt.
Obiekt wklejono do okładki na legitymację wraz z opisem w formie maszynopisu.		